

Popularnonaukowe streszczenie projektu

W jaki sposób rozumują prawnicy podczas rozwiązywania trudnych przypadków? Jakie mechanizmy myślowe stoją za decyzjami sędziów w przypadku spraw wywołujących konflikty moralne? Jakie znaczenie dla praktyki podejmowania relewantnych prawnie decyzji ma prawnicza intuicja? Jakiego wpływu na rozwój tej ostatniej ma teoretyczna i praktyczna edukacja prawników?

Współczesne badania z zakresu psychologii behawioralnej pokazują, że ogromną rolę w podejmowaniu decyzji przez człowieka odgrywa jego intuicja. Analizy eksperymentalne potwierdzają tę tezę także w odniesieniu do dziedziny prawnej. Intuicja opiera się na doświadczeniu i treningu określonych umiejętności i wykorzystuje szereg wielopłaszczyznowych, wzajemnie powiązanych heurystycznych mechanizmów myślowych – np. zakotwiczenie (*anchoring*), czy torowanie (*priming*) – do wspomagania procesów decyzyjnych. Osądy intuicyjne korzystają w przeważającej mierze z nieświadomego użycia zapamiętanych wzorców zachowań i wyborów, odciążając umysł z konieczności każdorazowej analizy zastanego problemu i możliwych konsekwencji zastosowania określonych jego rozwiązań. Istnieją jednak specyficzne sytuacje, w których rozwiązanie nie jest możliwe do osiągnięcia za pomocą czystych mechanizmów intuicyjnych, lecz odbywa się przy wykorzystaniu powiązanego z intuicją zjawiska **wglądu (*insight*)**. Do tego rodzaju problemów mogą należeć niektóre sytuacje występujące na salach sądowych – tak zwane **trudne przypadki prawnicze (*hard cases*)**.

Podstawowym problemem badawczym podejmowanym w ramach projektu jest psychologiczna analiza procesów myślowych, towarzyszących rozwiązywaniu trudnych przypadków prawniczych przez osoby zajmujące się praktyką prawną – w tym zwłaszcza przez sędziów. Praca, ze względu na strukturę problemową *hard cases*, przyjmuje założenie, że zjawiskiem myślowym odpowiedzialnym za rozwiązywanie trudnych przypadków może być właśnie wgląd. Opierając się na powyższych tezach, projekt analizuje tematykę trudnych przypadków przy użyciu teorii Reprezentacyjnej Zmiany Stellana Ohlssona, opisującej zjawisko wglądu przy użyciu m. in. szczeblowej struktury rozumowań i przełamywaniu pierwotnej symulacji założeń danego problemu. Praca podejmuje się analizy zagadnienia, czy wstępna reprezentacja zastanej sytuacji problemowej – na przykład trudnego przypadku prawniczego – może być efektem działania intuicji, a poprzedzający wystąpienie wglądu impas decyzyjny może wynikać z konfliktu dwóch intuicji o charakterze eksperckim (na przykład moralnej i prawnej). Rozważania projektu z dużym prawdopodobieństwem mogą nie tylko rozwinąć jeden z kluczowych dla nauk prawnych problemów – to jest teoretycznoprawne ujęcie rozumowań prawniczych w trudnych przypadkach – ale także pogłębić rozumienie relewantnych dla dziedziny prawniczej tematów, takich jak moralne konflikty decyzyjne w orzecznictwie, czy znaczenie edukacji prawniczej dla rozwoju intuicyjnych umiejętności adeptów prawa.